

Prikaz knjige

Međunarodni odnosi:

Pogled iz Sarajeva

autora Hamze Karčića,

Fakultet političkih nauka

Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo,

2020.

Obimna knjiga Hamze Karčića (220 stranica) predstavlja zbornik 68 njegovih, hronološki poredanih i situiranih, novinarskih tekstova koji su objavljeni u *Oslobođenju* u periodu od jula 2009. do oktobra 2020. godine.

Knjiga Hamze Karčića po svom sadržaju jeste knjiga koja se ne miri s prirodnom moći zaboravljanja i svođenja pamćenja na krhkost sjećanja. Riječ je o tekstovima koji *autentično* nose u sebi pečat jednog vremena, bola kroz koji su prošli građani i građanke Bosne i Hercegovine, i koji je posebno odjeknuo u američkoj vanjskoj politici. Znatan dio tekstova *podučava* bosanskohercegovačku javnost o nekoliko značajnih tematika iz oblasti međunarodnih odnosa, među kojima je *američka vanjska politika* najdominantnija, što je logično ako znamo da je ona polje autorove naučne ekspertize. Karčić na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu predaje grupu predmeta iz međunarodnih odnosa, a doktorirao je o temi pod naslovom *Uloga Kongresa u kreiranju američke vanjske politike prema Bosni*

i Hercegovini 1990–1996. na istom fakultetu 2014. godine.

Podučavajući čitaoce o kongresmenima i službenicima koji su političkim angažmanom stajali uz Bosnu i Hercegovinu i njen narod na početku, tokom i nakon rata u Bosni i Hercegovini i koji su proaktivno uticali na kreiranje novih i progresivnijih politika na relaciji SAD – BiH, Hamza Karčić između ostalog popunjava prazan politički i medijski prostor građanskim maniom svojstvenim visokim političkim kulturama koje su otvorene za *memoriranje*. Memorija, čuvajući kontinuitet čovjeka, čuva društva od zaborava, istovremeno pobuđuje sjećanja na prošla zbivanja koja određuju našu sadašnjost i budućnost.

Gradeći novu *političku kulturu memorije* putem publicističke forme, Hamzi Karčiću stajalo je na raspolaganju mnogo toga, ali on se najviše oslanjao na autore i knjige objavljene kod prestižnih svjetskih izdavača za koje je procjenjivao da su važne za bosanskohercegovački kontekst. Izdvojiti ću neke koji su sadržinski važni za razumijevanje savremenih kretanja u međunarodnim odnosima. Među njima svakako je Samantha Power, američka novinarka i profesorica, sa svojom knjigom *Problem iz pakla: Amerika i doba genocida*. Novinarsko iskustvo koje je Power stekla izvještavajući o ratu u Bosni i Hercegovini nagrađeno je Pulitzerovom nagradom 2003. godine.

Opisujući i genocid u Bosni i Hercegovini u dva poglavlja svoje knjige, Power s jedne strane upire u zvanične američke politike koje su odbile reagirati na genocid, ali istovremeno nalazi inspirativne primjere manje poznatih pojedinaca u Kongresu i State Departmentu koji nastoje korigirati američku politiku s ciljem sprečavanja genocida.

Samantha Power, baš kao što to čini Hamza Karčić, istražuje *ostavke* u State Departmentu date zbog izražavanja neslaganja s prvobitnom američkom politikom prema ratu u Bosni i Hercegovini. Informacija da se radi o najvećem broju ostavki o datom vanjskopolitičkom problemu u historiji State Departmenta autoricu knjige *Međunarodni odnosi: Pogled iz Sarajeva* podstakla je da napiše nekoliko publicističkih ali naučnih radova kako bi se bosanskohercegovačkoj javnosti predstavili zaboravljeni američki kongresmeni i službenici kao što su Frank McCloskey, George Kenney, Marshall Harris, Jon Western i Stephen Walker.

Karčić knjigu započinje osvrtom na kongresmena, demokratu iz Indijane Franka McCloskeyja (1939–2003). Autor nam ne dozvoljava da ZABORAVIMO ovog istinskog prijatelja Bosne i Hercegovine. „Radije ću aktivno pokušati da zaustavim ove zločine nego da vodim izbornu kampanju i pobijedim znajući da se nisam suprotstavio ovom zločinu“,

izjavio je Frank McCloskey tokom izbora 1994. godine, aludirajući na događaje u Bosni i Hercegovini. Njegovo svjesno zapostavljanje vlastite političke budućnosti u korist lobiranja za vojnu intervenciju u Bosni i Hercegovini dobilo je epilog njegovim porazom na tim izborima, čime je i završena njegova karijera. Ovaj kongresmen bio je jedan od prvih i najaktivnijih kongresmena koji su se zalagali za intervenciju, ukidanje embarga na oružje, kao i upotrebu termina ‘genocid’ kao preciznog opisa prirode zločina u Bosni i Hercegovini.

Baš kao i Samanta Power. Ona u svojoj knjizi također spominje imena koja historija međunarodnih odnosa mora da upamti. Senator William Proxmire, čije ime treba upamtiti zbog afirmacije najsvetijeg političkog principa, principa pravde. On je već 1967. godine svoju političku kampanju bazirao prema svim oblicima borbe protiv genocida. Održao je 3211 govora o nužnosti ratifikacije konvencije o genocidu. Zahvaljujući njegovoj političkoj istrajnosti (redovno je prisustvovao Senatu, kritikujući tako one čije prisustvo nije bilo redovno), Ujedinjene nacije su ratificirale Konvenciju o sprečavanju i kažnjavanju genocida.

Tema genocida ne samo da postavlja red stvari u međunarodnim odnosima nego je i tema koja obavezuje javne radnike, a posebno politologe, da se odrede prema njoj. Hamza Karčić znatan dio svojih tekstova prožima

temama o genocidu, a *izvornost tih tekstova* (obilje građe, svjedočanstava) obavezuje društvene znanosti koje izučavaju višedimenzionalne aspekte rata protiv Bosne i Hercegovine da u njima pronađu mnoštvo informacija, važnih detalja i nijansi, ilustracija, dokaza, potvrda, paradigmi i slično za svoje vlastite uvide. Najilustrativniji prikaz ovih tema obrađen je u tekstu o mađarskom Jevreju koji je preživio holokausti postao američki kongresmen, Tomu Lantosu (1928–2008). Kao jedina osoba koja je preživjela holokaust i izabrana u američki Kongres, Lantos je uživao ogroman kredibilitet, tako da su njegovi prijedlozi, kao što je prijedlog legislative (H.R. 3518) kojom se uvode sankcije Srbiji zbog nepoštivanja međunarodnih granica država nastalih raspadom Jugoslavije, bili prihvaćani. Tako je Lantos u junu 1994. glasao za amandman o ukidanju embarga na uvoz oružja u Bosnu i Hercegovinu, a početkom augusta 1995. u Predstavničkom domu glasao je za Zakon o samoodbrani Bosne i Hercegovine. Dodajmo jedan detalj iz Lantosove biografije koji se može pronaći u knjizi Hamze Karčića. On je, naime, kao mladić u toku Drugog svjetskog rata utočište našao u jednoj od sigurnih kuća u Budimpešti u kojima je Jevreje štitio švedski diplomata i pravodnik Raoul Wallenberg. Sovjetske snage uhapsile su Wallenberga 1945, nakon čega mu se gubi trag. Njegova sudbina ostaje i dalje misterija. Švedski zvaničnici su

2016. Wallenberga formalno proglasili mrtvim. Poslije rata Lantos je emigrirao u SAD, a nakon izbora u Kongres odužio se Wallenbergu time što je predložio da se Wallenberga proglasi počasnim američkim državljaninom. Ulica u Washingtonu, DC, u kojoj se nalazi Muzej holokausta nosi ime ovog švedskog diplomate.

Iz ovih materijala može se rekonstruirati pogled na vanjsku politiku SAD-a u odnosu prema Balkanu, a posebno prema ratu u Bosni i Hercegovini, i izaći iz stereotipa o generalizaciji koja je česta na našim prostorima da međunarodna zajednica nije učinila ništa da pomogne Bosni i Hercegovini. Politiku je važno personalizirati da bi se izbjegle zamke podaničke političke kulture i u tom kontekstu važno je memorirati sljedeća imena: Eliot Engel – njujorški kongresmen koji je bio supredlagač (co-sponsor) legislativnih prijedloga kao što su osuda agresije na Bosnu i Hercegovinu i Hrvatsku u maju 1992 (H.Res.448), ukidanje embarga na oružje 1995. (H.R.1172) te rezolucije o osudi genocida nad Bošnjacima. (H.Res.1045). Zatim, tu je ime Benjamin Gilmana, također kongresmena, umjerenog republikanaca.

U kongresnim arhivama i medijskim izvještajima Karčić pronalazi zanimljive detalje iz Gilmanovog života, kao što je pismo koji je uputio *New York Timesu* u vezi s ukidanjem embarga na oružje, a u kojem je napisao: „Jedina časna opcija

(...) jest dozvoliti muslimanima da se naoružaju u cilju samoodbrane.“

Karčić svojim novinarskim tekstom sudjeluje u oblikovanju javnog mnijenja, u profiliranju vrijednosnih orijentacija i građanstva, korektivno participira u centrima političkog odlučivanja i bez zebnje insistira na demistificiranju politike. Zato se zalaže da Benjamin Gilman, Joseph Lieberman, Frank McCloskey, Chris Smith, Bob Dole, Joe Biden i drugi imaju svoje zasluženno mjesto u studijama o periodu agresije na Bosnu i Hercegovinu. „Podrška američkih senatora i kongresmena Bosni i Hercegovini o pitanju ukidanja embarga na oružje i naoružavanje Armije RBiH predstavlja svijetlo poglavlje odnosa SAD-a prema Bosni i Hercegovini u vremenu kada je Clintonova administracija često mijenjala svoje ionako promjenljive stavove o intervenciji.“ Utoliko je vrijednost ovog rukopisa veća jer će *historiografija* na kraju morati napraviti sintetičku interpretaciju ratne agresije, a u ovoj knjizi može za sebe naći pregršt informacija koje meritorno opisuju bosansko-američke odnose.

Knjiga *Međunarodni odnosi: Pogled iz Sarajeva* nudi korisne deskripcije, racionalne uvide i spoznajno relevantne informacije i o drugim genocidima. Autor se posebno zanima za azerbejdžansku politiku, kao i njene napore da se institucionalizira sjećanje na masakr koji su počinile jermenske trupe nad etničkim Azerima

u Khojalyju. Karčić nam u dva članka daje pregled o vanjskoj politici Azerbejdžana, odnosima s Bosnom i Hercegovinom, aktivnostima koje se poduzimaju u domenu kulture sjećanja (usvajanje rezolucija, izgradnja memorijalnih centara) zbog zločina nad civilnim stanovništvom, tragičnim iskustvima koja su povezala ove dvije zemlje. Karčić također pokazuje svoju ekspertizu za politička zbivanja u Turskoj kroz različite historijske faze, Maleziji te Rusiji.

U knjizi Hamze Karčića *historija diplomatije* može naći za sebe podsticajne kritičke uvide u politiku međunarodne zajednice prema ratu protiv Bosne i Hercegovine, ali i teškoće i kontroverze njene rađajuće diplomatije. Izdvojimo originalne stručne tekstove kao što su: „Zvaničnici RBiH u memoarima Clintonovih saradnika: Izetbegović je čuvao ideju Bosne“ (21. septembra 2013); „Svi putevi vode u Washington? Diplomatske posjete Alije Izetbegovića Sjedinjenim Američkim Državama 1991–1995“ (13. decembra 2014); „Odlazak dugogodišnjeg kongresmena Benjamin Gilmana (1922–2016)“ (28. decembra 2016); „Šta poraz *njujorškog kongresmena* Eliota Engela znači za Balkan?“ (25/26. jula 2020); „Šta je Biden učinio za BiH?“ (31. oktobra/1. novembra 2020) i drugi. I *historija međunarodnih odnosa* za sebe može naći ovdje građe. Karčićevi tekstovi su polemike, prikazi, pa čak i konfrontacije važne za ono što u sferi međunarodnih odnosa zovemo

angažirana polemika. Autor također radi analize evropskih i američkih rezolucija o Srebrenici, insistira na razlikovanju ciljeva, sredstava i prioriteta kada piše i euroatlantskim integracijama, pa tvrdi da je „međunarodna zajednica više ideal kojem se teži a manje konkretan akter“ te debatira s autorima oko termina ‘zamrznuti sukob’ itd.

Kao *politolozi*, na strancima ove knjige mogli bismo naći obilje materijala za istraživanje pseudodemokratije i kvazipluralizma te političke propagande i manipulacije nacionalnim, čije dijelove Karčić ponekad naziva *problemima viška podrške* (18. marta 2013). Izdvojimo samo nekoliko tekstova koji na to ukazuju: „Slučaj profesora Mehmeda Cana: matematičar i historija (2. decembra 2013); „Politički eksperiment jednog biznismena: Sjećanja Milana Panića“ (23. aprila 2016); „Osvrt na jednu fazu duge karijere: Helen Delich Bentley (1923–2016), (5. novembra 2016); „Doktor koji je Jimmyja Cartera doveo na Pale (osvrt na knjigu Borka B. Đorđevića *Stakleni mir: Džimi Karter i opasni Srbi*, Prometej, Novi Sad, 2016 (5. januara 2019); „Šta je prestolonasljednik Aleksandar Karađorđević govorio o Bosni i Hercegovini od 1991?“ (4. januara 2020) i „Predsjednica Hrvatske islamofobijom želi zamaskirati historijski revizionizam“ (19. augusta 2019).

Karčićevi tekstovi govore i o njemu samome, te otkrivaju, ako na to obratimo pažnju, *višedimenzionalnost* njegove ličnosti i njegovog javnog angažmana.

Oni otkrivaju, prije svega, u našem uvidu njegove *intelektualne sposobnosti* kao što su sposobnost zapažanja, analiza, sublimacija, sposobnost prepoznavanja emancipatorskog i retrogradnog te razlikovanja senzacionalnog od suštinskog.

Njegova kritika provodi se s pozicija lično osviještene svjetonazorske humanističke aksiologije i emancipatorski nadahnutih političkih orijentacija.

Nermina MUJAGIĆ

Redovna profesorica na
Fakultetu političkih nauka
Univerziteta u Sarajevu